

УДК 330.59:[332.122:338.43]:338.46(477.85)

Н. А. Цимбаліста

кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник
відділу територіальних громад і транскордонного співробітництва,
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України», м. Львів

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано соціально-економічні умови життя сільського населення Чернівецької області за такими напрямками: забезпеченість сільських мешканців загальною площею житла та рівень обладнання житлового фонду окремими видами благоустрою; динаміка діяльності підприємств торгівельно-побутового обслуговування населення; рівень доступності дошкільної та шкільної освіти у сільських населених пунктах та тенденції розвитку бібліотечної мережі; забезпеченість населення медичною допомогою в просторових межах постійного місця проживання; проблеми розвитку транспортно-комунікаційної мережі; рівень матеріальної та фінансової безпеки сільського населення. На основі виявлених тенденцій окреслено напрями регіональної політики для органів місцевої влади і місцевого самоврядування. Доведено, що подальший економічний розвиток сільських територій тісно пов'язаний із рівнем та умовами життя сільського населення.

Ключові слова: рівень доходів населення, медичне забезпечення, сфера освіти, торгівельно-побутове обслуговування населення, соціально-економічний розвиток сільських територій

Cymbalista N. SOCIO-ECONOMIC CONDITIONS OF LIFE OF THE RURAL POPULATION IN CHERNIVTSI REGION

The article analyzes the socio-economic conditions of life of the rural population in Chernivtsi region in the following dimensions: provision of rural residents with total area of housing and housing equipment level some kinds of utilities; dynamics of indicators of trade enterprises and consumer services activity; level of availability of pre-school and school education in rural areas and trends of library network development; provision of medical care to the population within the space of permanent residence; problems of transport and communications network; level of material and financial security of the rural population. Based on the identified trends some directions of regional policy for local authorities and local governments are outlined. It is proved that the further economic development of rural areas is closely linked with the level of life and living conditions of rural population.

Keywords: level of income, medical care, education sector, trade and consumer services, socio-economic development of rural areas

Тема соціально-економічного розвитку сільських територій залишається актуальною у світі протягом тривалого періоду з огляду на урбанізаційні тенденції та загрози занепаду, депопуляції, депресивності значних площ територій, що знаходяться за межами міст. Це своєю чергою ставить на порядок денний проблему продовольчої безпеки конкретної країни [1, с. 182]. Однією з основних причин такої ситуації є те, що умови життя сільського населення суттєво поступаються умовам життя у містах. Крім того, для нашої країни характерною є більша активність господарюючих суб'єктів у містах, порівняно з сільською місцевістю, що спричиняє трудову міграцію як тимчасову, так і перманентну. Як наслідок, з карти України щороку зникають або де факто знелюднюються в середньому близько десяти сіл. А тому цю проблему слід вирішувати негайно.

З огляду на актуальність теми питання розвитку сільських територій розглядаються в працях багатьох вчених, серед яких: В.В. Бойко, Ф.А. Важинський, Т.Г. Васильців, Ю. Е. Губені, Є.Е. Матвеев, О.С. Молнар, О.І. Павлов, І.Р. Тимечко та інші. Окремі аспекти соціально-економічних умов життя сільського населення висвітлювали у своїх працях В.І. Волошин,

Л.І. Воркун, Л.К. Демкович, І.М. Куліш, Р.Л. Лупак, А.О. Максименко, В.А. Чемерис, А.М. Шехлович та інші. Однак беручи до уваги, що згадана проблема має дуже прикладний характер, потрібно вирішувати її з прив'язкою до кожної окремої території.

Метою даної статті є проаналізувати соціально-економічні умови життя сільського населення Чернівецької області та окреслити напрями регіональної політики для органів місцевої влади і місцевого самоврядування в цій сфері.

Соціально-економічні умови життя сільського населення — це сукупність показників, які характеризують розселення, екологічну ситуацію, житлові умови, умови праці, наявність та доступність закладів охорони здоров'я, освітньо-виховних закладів, наявності та достатності рівня побутового та комунального обслуговування, торгівлю, транспорт, зв'язок і систему комунікацій, культуру обслуговування населення тощо в просторових межах сільської території.

Одним із важливих показників є забезпеченість сільського населення житлом. Житловий фонд сільських населених пунктів Чернівецької області станом на 1 січня 2014 року налічує 199004 житлових

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

будинків загальною площею 13313,3 тис. кв. м [2, с. 72-73]. Це на 404,3 тис. кв. м більше, ніж у 2011р., і на 1262,3 тис. кв. м більше, ніж у 2005 р. У 2014 р. в середньому на одного сільського жителя припадало 25,8 м², тоді як мінімальний норматив забезпеченості житловою площею складає 21 кв. м. Даний показник переважав відповідний показник для міських мешканців на 4,1 м² [3, с. 403].

Показник забезпеченості населення загальною площею житла коливається в розрізі районів. Значення показника для сільських територій області є дещо нижчим за середнє по сільських населених пунктах України (рис. 1).

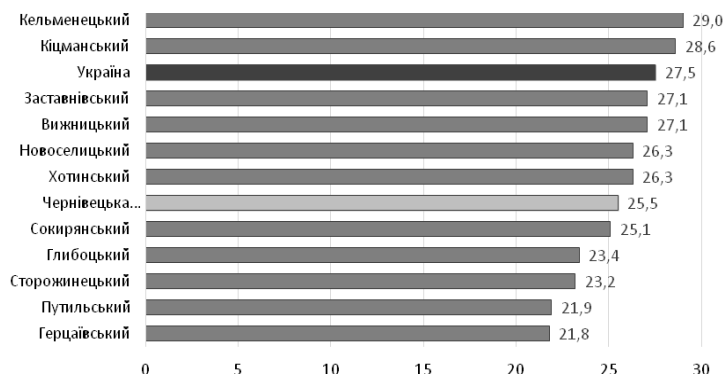

Рис. 1. Середній розмір загальної житлової площі на одну особу у сільській місцевості Чернівецької області за адміністративними районами та в сільській місцевості в середньому по Україні у 2013 році

Складено автором за [3, с. 395; 4, с. 435]

Таким чином, по цьому показнику Чернівецька область має добру динаміку і рівень забезпечення.

Складніша ситуація у питаннях водопостачання та водовідведення. Централізованим питним водопостачанням забезпечено 10 з 11 міст, 7 із 8 селищ міського типу, 25 із 398 сільських населених пунктів [5, с. 16]. Ця послуга доступна для 61,4% міського та селищного населення або для 29,1% населення області.

Централізованим водовідведенням забезпечено 9 міст, 6 селищ міського типу, 4 сільських населених пункти, в яких проживає понад 59,2% міського та селищного населення або 27,6% населення області.

Крім того, локальними системами водовідведення забезпечено 2 міста та 10 сільських населених пунктів.

В області мають місце значні непродуктивні втрати ресурсів через зношеність інженерних мереж: 4,8% теплових мереж є аварійними (6,1 км). З 97 котельень лише 64 (66%) обладнані засобами обліку відпуску теплової енергії; 297,2 км (34,5%) водопровідних мереж є аварійними, що зумовлює втрати води в водопровідних мережах 5134,4 тис. м.

куб. (42,3%); 156,8 км (30%) каналізаційних мереж є аварійними [6, с. 106].

В області не завершено газифікацію житлового фонду (див. табл. 1). 123 сільських населених пункти досі не забезпечені газопостачанням [4, с. 438]. У 2013 р. найнижчий рівень споживання газу був зафіксований у Путильському (0 куб. м), Герцаївському (0,5 млн. куб. м), Глибоцькому (1,2 млн. куб. м) та Сторожинецькому (1,6 млн. куб. м) районах. Тому не дивно, що на три із перелічених районів (Глибоцький, Путильський і Сторожинецький) припадає 75,7% споживання дров для опалення в області [4, с. 77].

Таблиця 1
Питома вага обладнаної загальної площі у житлових, нежитлових будівлях і гуртожитках у сільській місцевості Чернівецької області, %

Роки	Водопровід	Каналізація	Газ	Гаряче водопостачання
2005	5,3	5,0	79,3	2,1
2008	10,9	10,7	82,2	4,4
2009	22,8	22,4	83,2	18,9
2010	25,2	24,9	83,3	21,0
2011	27,3	27,0	84,2	22,9
2012	29,2	29,0	84,1	25,0
2013	32,6	32,3	84,4	28,9
2014	34,2	33,6	86,1	31,2

Складено за [4, с. 436-437; 7, с. 53]

-Незважаючи на те, що житловий фонд Чернівецької області обладнаний дещо краще, ніж в середньому по Україні, житлові умови у селах регіону залишаються суттєво гіршими порівняно з містами (рис. 2).

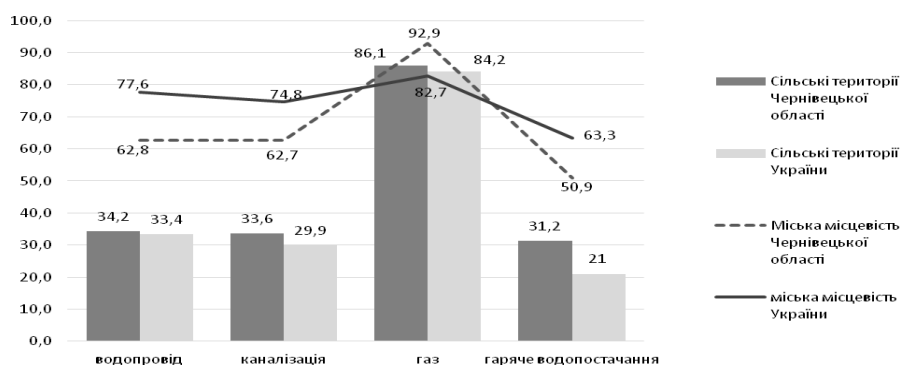

Рис. 2. Частка обладнаної загальної площі у житлових, нежитлових будівлях і гуртожитках у сільській місцевості та міських поселеннях Чернівецької області та в середньому по Україні, %

Складено автором за [7, с. 52-53]

Таким чином, для новообраних органів місцевого самоврядування Чернівецьчини питання розвитку інженерної інфраструктури сільських територій у

найближчому майбутньому залишатимуться пріоритетними. Вирішення цих проблем будуть вимагати мобілізації коштів територіальних громад, співпраці з центральними органами виконавчої влади, вітчизняними та іноземними інвесторами, проектами міжнародної технічної допомоги, у тому числі залучення самих громадян.

Торгівельно-побутову сферу сільських територій можна оцінити через індекси зміни обсягу роздрібного товарообороту підприємств та темпи приросту кількості об'єктів роздрібно торгівлі (табл. 2). Врахування обсягу торгівлі, як чинника соціально-економічних умов життя населення, обумовлене тим, що через систему торгівлі повинна бути задоволена потреба сільських мешканців, передусім, у продуктах харчування та інших продовольчих товарах в межах місця свого проживання [8, с. 65].

Таблиця 2

Показники діяльності підприємств роздрібно торгівлі сільських територій Чернівецької області у 2005-2013 рр.

Показники	2005	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість об'єктів роздрібно торгівлі, од. включаючи: магазини	449	352	338	324	307	250
Напівстаціонарні об'єкти (аптечні пункти, кіоски, автозаправні станції)	43	65	69	72	73	72
Кількість ресторанів, од.	159	131	180	178	175	155
Торгівельна площа магазинів, тис. м. кв.	23,5	15,7	14,8	14,1	12,6	9,6
Роздрібний товарооборот підприємств, млн. грн.:	203,3	686,0	812,9	1023,9	1007,3	1009,7
Роздрібна торгівля	191,5	664,5	789,7	995,5	979,2	980,0
Ресторанне господарство	11,8	21,5	23,2	28,4	28,1	29,7

Складено автором за [4, с. 253, 255, 266, 269]

Протягом 2005-2013 кількість магазинів значно скоротилася, натомість збільшилася кількість напівстаціонарних об'єктів торгівлі. Однак загальна кількість об'єктів роздрібно торгівлі в сільських населених пунктах зменшилася на 44,3%.

Враховуючи сповільнення протягом останніх трьох років темпів зростання роздрібного товарообороту, органам місцевої влади необхідно вжити заходів щодо спрощення процедур створення бізнесу та стимулювання розвитку малого підприємництва у сфері торгівлі.

Вагоме місце у розвитку соціальної сфери сільських територій посідає освіта. Зокрема рівень забезпечення сільської місцевості дошкільними навчальними закладами. Відповідно до встановлених норм в Україні дошкільні заклади необхідно розміщувати у кожному сільському населеному пункті, де є 12 і більше дітей дошкільного віку [8, с. 63]. У Чернівецькій області дошкільні навчальні заклади відсутні у 122 сільських населених пунктах, у

82 із них кількість дітей дошкільного віку перевищує 20 [2, с. 135].

На сьогодні статистика свідчить (2013 рік), що загалом по Україні охоплення дітей відповідного віку дошкільними навчальними закладами у сільській місцевості перебуває на рівні 42%. Значення цього показника для Чернівецької області є кращим за середнє по Україні на 4% (до 46%). Кількість дошкільних навчальних закладів на сільських територіях області зросла протягом 2000-2013 із 160 до 282, однак заклади є переповненими (перевантаженими): 128 дітей дошкільного віку на 100 місць [4, с. 441].

Протягом останніх 11 років кількість середніх загальноосвітніх шкіл та учнів у них скорочується. Зараз у регіоні працюють 436 середніх шкіл, де навчається 97,2 тис. учнів [9, с. 3]. Це на 21 заклад та на 29,3 тис. дітей менше, ніж на початок 2004/05 навчального року. Станом на початок 2014 року шкіл не було у 98 сільських населених пунктах (що на 10,1% більше, ніж у 2005 р.), включаючи 38 сіл із кількістю дітей шкільного віку понад 50 [2, с. 137]. У 2014 р. працювало 326 сільських шкіл, в тому числі 34 початкових школи (I ступеня), 110 шкіл базової середньої освіти (II ступеня), 177 середніх загальноосвітніх шкіл (III ступеня) і 5 загальноосвітніх навчальних закладів нового типу (ліцеїв, гімназій).

Тому важливим завданням місцевої влади є оптимізація системи сільської освіти, забезпечення доставки школярів із віддалених сіл до освітніх закладів, стимулювання закріплення педагогічних кадрів на селі.

Важливою складовою освітньої сфери регіону є бібліотеки. Більшість із них (339 одиниць у 330 селах) працюють у сільській місцевості [10, с. 17]. Проводиться поступова комп'ютеризація бібліотек у області. На сьогодні 99 бібліотек (24,6%) використовують комп'ютери, включаючи 69 бібліотек (20,1%) у сільській місцевості. Електронною поштою користуються у 67 бібліотеках, з них 36 у сільській місцевості, в районних і сільських бібліотеках запущено 15 вебсайтів. Разом з тим кількість бібліотек та їхніх фондів постійно скорочується, тому є потреба оновлення фондів, особливо творами сучасних авторів, видань новітньої історії. У цьому дуже корисною могла б бути співпраця з нашими зарубіжними партнерами.

Оцінку рівня розвитку сфери охорони здоров'я можна здійснити через аналіз забезпеченості мешканців районів лікарняними ліжками (згідно нормативів 5-8 ліжок на 1000 осіб) та забезпеченості амбулаторно-клінічною допомогою (згідно нормативів 24 відвідувань у зміну на 1000 осіб) [8, с. 63-64].

Використання такого показника для аналізу обумовлене, по-перше, тим, що у селах функціонують фельдшерсько-акушерські/фельдшерські пункти (далі – ФАП/ФП), що забезпечують надання долікарської медичної допомоги населенню відповідного населеного пункту та є низинним структурним підрозділом центру первинної медичної допомоги населенню. По-друге, відповідно до Положення про

фельдшерсько-акушерський/фельдшерський пункт - ФАП/ФП створюється у населеному пункті з населенням 300 осіб і більше, де не має інших надавачів безоплатної первинної медичної допомоги [Положення про ФАП]. Отже, не всі сільські населені пункти мають ФАП/ФП. А також у зв'язку із обмеженим фінансуванням сфери охорони здоров'я, відбувається постійне скорочення кількості ФАПів, тобто їх закриття. По-третє, для отримання кваліфікованої та спеціалізованої медичної допомоги сільські мешканці повинні дістатися до районної лікарні. Відтак, послугами лікарняних закладів, що розміщені у районних центрах користується сільське населення відповідного району.

Забезпеченість населення лікарняними ліжками у кушовому (місцевому) центрі повинна становити 5-8 ліжок на 1000 осіб (I_{LR}) [8, с. 61-62].

$$I_{LR_min} = \frac{R_i}{N_{min}} \quad (1)$$

$$I_{LR_max} = \frac{R_i}{N_{max}} \quad (2)$$

де: R_i — кількість лікарняних ліжок i -го району у розрахунку на 1000 осіб

N_{min} — мінімальне значення нормативу забезпеченості лікарняними ліжками на 1000 осіб.

N_{max} — максимальне значення нормативу забезпеченості лікарняними ліжками на 1000 осіб.

Забезпеченість населення лікарняними ліжками відповідає нормі, якщо значення показника I_{LR} знаходиться в діапазоні:

$$\begin{cases} I_{LR_min} \geq 1 \\ I_{LR_max} \leq 1 \end{cases} \quad (3)$$

Таблиця 3

Забезпеченість населення лікарняними ліжками на 1000 осіб у Чернівецькій області у 2013 р.

Район	Наявність лікарняних ліжок на 10 000 осіб	Показник		оцінка перевищення/недостатності порівняно з максимальним/мінімальним значенням нормативу, %
		I_{LR_min}	I_{LR_max}	
Вижницький	43,1	0,86	0,54	-13,8
Герцаївський	38	0,76	0,48	-24,0
Глибоцький	38,7	0,77	0,48	-22,6
Заставнівський	40,7	0,81	0,51	-18,6
Кельменецький	40,5	0,81	0,51	-19,0
Кіцманський	42,7	0,85	0,53	-14,6
Новоселицький	42,8	0,86	0,54	-14,4
Путильський	45,9	0,92	0,57	-8,2
Сокирянський	50,1	1,00	0,63	-
Сторожинецький	39,4	0,79	0,49	-21,2
Хотинський	41,7	0,83	0,52	-16,6
Чернівецька область	79,9	1,60	1,00	-

Розраховано автором на основі [4, с. 472]

Як показано в табл. 3, середнє по області значення показника забезпеченості населення лікарняними ліжками знаходиться в межах норми. Однак деталізація даних по районах вказує на недостатність забезпечення населення медичною допомогою.

Найбільше брак лікарняних ліжок відчувається у Герцаївському (24%), Глибоцькому (22,6%) та Сторожинецькому (21,2%) районах. Доступність амбулаторно-поліклінічних закладів на 1000 осіб також є нижчою за норму.

Тому питання покращення медичного обслуговування населення повинно знайти своє місце у Програмах соціально-економічного розвитку місцевих громад.

На сьогодні Чернівецька область займає неоднозначну позицію у транспортній системі України. З одного боку, прикордонне розташування робить область потенційно привабливим транспортним коридором, і нині вона має, в цілому, налагоджене транспортне сполучення з Польщею, Румунією та Молдовою. З іншого боку, область знаходиться на периферії транспортних потоків національного рівня.

Регіон займає вигідне транспортно-географічне положення. На його території налічується 14 контрольно-пропускних пунктів через державний кордон (з них 8 на кордоні з Молдовою та 6 на кордоні з Румунією). У області протяжність доріг становить 2885,5 км, з них 2879,7 км, або 99,8% - це дороги із твердим покриттям. Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям в області становить 355,5 км на 1000 км² території, що є одним з найвищих показників серед регіонів України [6, с. 105]. Водночас, за типом твердого покриття, частка асфальтно-бетонних доріг становила 28,8%, а білих, щебеневих, гравійних – 46,1%. Для транспортної системи Чернівецької області характерним є переважання доріг місцевого значення (2471,6 км, або 85,6%), протяжність доріг державного значення становить 413,9 км, в тому числі міжнародного – 95,6 км.

Територію області перетинають залізничні магістралі, що забезпечують пасажирські та транспортні перевезення у напрямку сполучення України з південною Європою (Румунія, Болгарія). Щільність залізничних колій становить 51 км на 1000 км² території (по Україні – 35,8 км). За цим показником область посідає третє місце серед регіонів України.

Про низький рівень технічного оснащення доріг свідчить той факт, що лише 0,4% всіх доріг (а саме 10,3 км) оснащені лініями вуличного освітлення й то лише на дорогах державного значення. Тротуари та пішохідні доріжки є лише на 18,5% доріг. Загальна протяжність дорожньої розмітки складає лише 1261 км, тобто 43,7% загальної протяжності автодоріг. Окрім того, дороги Чернівецької області як державного, так і місцевого значення, перебувають в поганому стані, мають великий відсоток ямковості, в порівнянні з сусідніми областями, потребують капітального ремонту, що ускладнює транспортне сполучення області [6, с. 105]. Проблеми викликають і мости, що з'єднують населені пункти області. Адже є такі, які перебувають в аварійному стані (ще після повені 2008, 2010 років) або такі, що нищать від незначного підняття води.

Регулярним транспортним сполученням охоплено 380 із 417 населених пунктів області. Однак у 61 сільському населеному пункті з загальною чисельністю населення 21,8 тис. осіб немає зупинки громадського транспорту, в тому числі 34 з них знаходяться на відстані більше 5 км від найближчої зупинки [2, с. 9].

Питання розвитку дорожньої мережі доцільно вирішувати спільно із нашими сусідами із врахуванням інтересів усіх сторін, з використанням закордонного досвіду та технологій

Рівень матеріальної та фінансової безпеки сільського населення можна оцінити за кількістю домогосподарств із рівнем середньодушових загальних доходів нижче прожиткового мінімуму [11, с. 170]. Іншим важливим показником є співвідношення сукупних доходів і витрат сільських домогосподарств. Співвідношення сукупних доходів і витрат сільських домогосподарств у середньому по Україні можна взяти за базу порівняння.

Частка сільських домогосподарств із рівнем середньодушових загальних доходів нижче прожиткового мінімуму у Чернівецькій області протягом 2011-2012 рр. сягала 21,8-22,5%. Це значно більше за значення цього показника для міських населених пунктів (10,4-11,7%) і на 2,1% вище ніж для сільських територій України в цілому (19,7%) [4, с. 400].

Незважаючи на те, що рівень сукупних доходів сільських домогосподарств у Чернівецькій області у 2013 р. є дещо вищим, ніж в середньому по Україні, більша частина цих доходів все ж витрачається ними на поточне споживання. Індекс співвідношення доходів і витрат сільських домогосподарств області до середнього по Україні становив 83,1%. В чому причина такої ситуації – питання відкрите. Як варіанти гіпотез можна припустити або вищий рівень запитів сільського населення Чернівецької області, або порівняно вищу вартість споживчих товарів в області, або ж наявність статистично необлікованих доходів від інших видів економічної діяльності, в тому числі пов'язаних з прикордонним положенням області.

Підсумовуючи вищезазначене, варто відзначити, що подальший економічний розвиток сільських територій будь-якого регіону опосередковано залежить від рівня і соціально-економічних умов життя сільського населення. Адже депопуляція сільських територій, вплив кваліфікованої робочої сили, нерозвинена чи занедбана транспортна інфраструктура, відсутність чи брак інформаційно-комунікаційної інфраструктури тощо не лише відлякує новий бізнес, який міг би ввійти на територію області, а й загрожує виживанню існуючих господарюючих суб'єктів на сільських територіях.

Список використаних джерел

1. Куліш І.М. Коефіцієнт використання регіонального сільськогосподарського потенціалу. / І.М. Куліш // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Пріоритети та механізми соціально-економічного розвитку сільських територій: [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол. : В.С.

Кравців (відп. ред.). – Львів, 2013. – Вип. 6 (104). – 462 с. – С. 182-189.

2. Соціально-економічне становище сільських населених пунктів [Статистичний збірник] / Державна служба статистики України / відп. за вип. О.О. Кармазіна. – К., 2014. – 187 с.

3. Статистичний щорічник України за 2013 рік / Державна служба статистики України / за ред. О.Г. Осауленко. – К., 2014. – 534 с.

4. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2013 рік / за ред. А.В. Ротаря ; Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці : Головне управління статистики у Чернівецькій області, 2014. – 595 с.

5. Програма економічного і соціального розвитку Чернівецької області на 2014 рік. / [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://ukb-oda.cv.ua/files/dodatok%20\(1\).doc](http://ukb-oda.cv.ua/files/dodatok%20(1).doc)

6. Стан та перспективи розвитку інфраструктури регіонів України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/InfraSTRUKTURA.pdf>

7. Житловий фонд України [Статистичний бюлетень] / відп. за вип. О.О. Кармазіна ; Державна служба статистики України. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 90 с.

8. Maksymenko A. Evaluation of the demographic potential formation conditions in the rural areas of the Western Ukraine. / A. Maksymenko, N. Tsybalista, M. Bas-Yurchyshyn // News of science and education. – 2015. – № 10(34). – pp. 58-68.

9. Загальноосвітні навчальні заклади на початок 2014/15 навчального року [Статистичний бюлетень] / відп. за вип. Г.В. Брухович ; Головне управління статистики у Чернівецькій області. – Чернівці : Головне управління статистики у Чернівецькій області, 2014. – 22 с.

10. Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2020 року [Проект] / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.oda.cv.ua/page/strategiya-rozvitku-chernivetskoj-oblasti-na-period-do-2020-roku+%&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua

11. Цимбаліста Н.А. Комплексний розвиток сільських територій і продовольча безпека України. / Н.А. Цимбаліста // Продовольча безпека: світові тенденції та національні особливості: матер. наук.-практ. конф. (25 вересня 2014 р., м. Одеса) / Кафедра економіки промисловості Одеської націон. акад. харчових технологій. – Одеса: Фенікс, 2014. – 182 с. – С. 168-171.

References

1. Kulish, I. M. (2013). Koeffitsient vykorystannya rehional'noho sil's'kohospodars'koho potentsialy [Coefficient of efficiency of regional agricultural potential]. In V. Kravtsov (Ed.), Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy [Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine]: Vol. 104 (6). Priority ta mekhanizmy sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku sil's'kykh terytorij [Priorities and mechanisms of social and economic development of rural areas] (pp. 182-189). Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

2. Karmazina, O. O. (Eds.). (2014). Sotsial'no-ekonomichne stanovyshche sil's'kykh naselenykh punktiv. Statystychnyy shchorichnyk [Socio-economic situation in rural settlements of Ukraine. Statistical yearbook]. Kyiv : State statistics service of Ukraine. [In Ukrainian]

3. Osaulyenko, O. H. (Eds.). (2014). Statystychnyy shchorichnyk Ukrainy za 2013 rik. [Statistical yearbook of Ukraine for the year 2013]. Kyiv : State statistics service of Ukraine. [In Ukrainian]

4. Rotar, A. V. (Eds.). (2014). Statystychnyy shchorichnyk Chenivets'koyi oblasti za 2013 rik. [Statistical yearbook of

Chernivets'ka oblast' for the year 2013]. Chernivtsi : Main Department of Statistics in the Chernivtsi region. [In Ukrainian]

5. *Prohrama ekonomichnoho i sotsial'noho rozvytku Chernivets'koyi oblasti na 2014 rik [The program of economic and social development of the Chernivtsi region in 2014] Retrieved from [http://ukb-oda.cv.ua/files/dodatok%20\(1\).doc](http://ukb-oda.cv.ua/files/dodatok%20(1).doc) [In Ukrainian]*

6. *Stan ta perspektyvy rozvytku infrastruktury rehioniv Ukrainy [State and prospects of infrastructure development of regions of Ukraine] Retrieved from <http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/InfrASTRUKTURA.pdf> [In Ukrainian]*

7. *Karmazina, O. O. (Eds.) (2015). Zhytlovyi fond Ukrainy (Statystychnyy byuletyn') [The housing stock of Ukraine (Statistical Bulletin)]. Kyiv : State statistics service of Ukraine. [In Ukrainian]*

8. *Maksymenko, A. O., Tsymbalista, N. A., Bas-Yurchyshyn, M. A. (2015). Evaluation of the demographic potential formation conditions in the rural areas of the Western Ukraine. News of science and education, 10(34), 58-68. [In English]*

9. *Bruchovych, H. V. (Eds.). (2014). Zahal'noosvitni navchal'ni zaklady na pochatok 2014/15 navchal'noho roku (Statystychnyy byuletyn') [Secondary schools at the beginning of the academic year 2014/15 (Statistical Bulletin)]. Chernivtsi : Main Department of Statistics in the Chernivtsi region. [In Ukrainian]*

10. *Stratehiya rozvytku Chernivets'koyi oblasti na period do 2020 roku (Proekt) [Chernivtsi Oblast Development Strategy for the period until 2020 (project)]. Retrieved from www.oda.cv.ua/page/strategiya-rozvitku-chernivetskoj-oblasti-na-period-do-2020-roku+%&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua [In Ukrainian]*

11. *Tsymbalista, N.A. (2014). Kompleksnyy rozvytok sil's'kykh terytoriy i prodovol'cha bezpeka Ukrainy [The comprehensive development of rural areas and food security of Ukraine]. Prodovol'cha bezpeka: svitovi tendentsiyi ta natsional'ni osoblyvosti: mater. nauk.-prakt. konf. (25 veresnya 2014 r., m. Odesa) [Food security: world trends and national characteristics: mater. of scientific-practic. conf. (September 25, 2014, m. Odesa)]. Odesa : Feniks, pp. 168-171. [In Ukrainian]*

УДК 331.101.6 : 338.24

О. О. Петрашак

кандидат економічних наук,

доцент (б.в.в.з.) кафедри туризму та економічної теорії,

Буковинський державний фінансово-економічний університет, м. Чернівці

**НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ ДЕФОРМАЦІЙ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ В КОНТЕКСТІ АКТИВІЗАЦІЇ
ПРОДУКТИВНОЇ ПРАЦІ**

У статті визначено основні підходи до управління людським капіталом, проаналізовано ціннісні орієнтації у сфері праці найманих працівників. Запропоновано класифікацію важелів активізації продуктивної праці. Обґрунтовано напрями подолання деформацій ціннісних орієнтацій працівників.

***Ключові слова:** людський капітал, продуктивна праця, ціннісні орієнтації, соціалізація економічного розвитку, соціальне партнерство.*

Petrashchak O. DIRECTIONS TO OVERCOME DEFORMATIONS VALUE ORIENTATIONS OF EMPLOYEES IN THE CONTEXT OF INTENSIFIED LABOR PRODUCTIVITY

The article is devoted to defining the main approaches to management human capital and analysis the value orientations of employees in the labour sphere. There is proposed classification of levers for intensify of productive labour. There are justified the directions of overcoming deformations of value orientations of employees.

***Keywords:** human capital, productive labour, value orientations, socialization of economic development, social partnership.*

Проблеми економічного розвитку тісно пов'язані із процесами соціалізації, що неминує зобов'язує управляти процесами відтворення з огляду на соціальне становище людини. Оскільки в сучасних умовах в Україні працівники чутливі до можливостей кращого задоволення соціально-економічних потреб, тому саме соціальні та економічні методи, чинники впливу виявляються більш дієвими для відповідальнішого ставлення до праці, нарощування професійної майстерності, вдосконалення трудових навичок, прояву більш високої зацікавленості у досягненні кращих результатів праці.

Аналіз наукової думки засвідчив, що упродовж останніх десятиліть відбувалася суттєва еволюція наукових поглядів на роль людини в економіці по мірі визнання цінності людського капіталу, пріоритетності потреб його гармонійного розвитку та ефективного використання. Так, Л. Коваль досліджує посилення ролі важелів активізації інноваційної праці, Д. Ліфінцева та О. Шляга - важелі управління людським капіталом, М. Семикіна акцентує увагу на поглибленні методів мотивації до продуктивної праці.

Проте, сьогодні виникла потреба у новітніх змінах у практиці забезпечення важелів формування ціннісних